

Hanna Michniewicz-Ankiersztajn, Proces starzenia się ludności Bydgoszczy na przełomie XX i XXI wieku i jego konsekwencje, Ageing process of the inhabitants of Bydgoszcz in XX and XXI century and its consequences. *Journal of Health Sciences*. 2013;3(14), 212-218. ISSN 1429-9623 / 2300-665X.

The journal has had 5 points in Ministry of Science and Higher Education of Poland parametric evaluation. Part B item 1107. (17.12.2013).

© The Author (s) 2013;

This article is published with open access at Licensee Open Journal Systems of Radom University in Radom, Poland

Open Access. This article is distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Noncommercial License which permits any noncommercial use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author(s) and source are credited. This is an open access article licensed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/3.0/>) which permits unrestricted, non commercial use, distribution and reproduction in any medium, provided the work is properly cited.

This is an open access article licensed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/3.0/>) which permits unrestricted, non commercial use, distribution and reproduction in any medium, provided the work is properly cited.

Conflict of interest: None declared. Received: 16.10.2013. Revised: 14.11.2013. Accepted: 20.12.2013.

PROCES STARZENIA SIĘ LUDNOŚCI BYDGOSZCZY NA PRZEŁOMIE XX I XXI WIEKU I JEGO KONSEKWENCJE

Ageing process of the inhabitants of Bydgoszcz in XX and XXI century and its consequences

Hanna Michniewicz-Ankiersztajn

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Streszczenie

Transformacja ustrojowa po 1989 roku, nasiliła proces modernizacji społeczeństwa polskiego, zwłaszcza populacji miejskich. W efekcie doszło do negatywnych przeobrażeń w strukturach ludnościowych zwłaszcza do postępującego starzenia się mieszkańców polskich miast. Ponieważ w miastach, proces starzenia dotyczy w różnym stopniu populacje różnych osiedli, następuje polaryzacja przestrzenna ludności pod względem wieku. Prowadzi to do powstawania „starych” demograficznie terenów, o zaburzonej strukturze płci mieszkańców oraz o specyficznych strukturze społeczno-ekonomicznej.

Słowa kluczowe: starzenie się ludności, Bydgoszcz, procesy demograficzne

Efektom stopniowego wydłużania się życia ludzkiego, spadającej liczby zgonów, z drugiej zaś strony, zmniejszającej się liczby urodzeń (w rezultacie zmian postaw prokreacyjnych) jest niewątpliwie stopniowy wzrost udziału osób starszych w ogóle populacji. „Zjawisko to jest procesem o charakterze dynamicznym i wiedzie do stanu statycznego, zwanego starością demograficzną” (Długosz Z., Kurek S., 2005). Stopniowe starzenie się populacji zachodzi zarówno w obrębie ludności w wieku produkcyjnym (przechodzenie do coraz starszych grup wiekowych ludności urodzonej w okresie wyżu kompensacyjnego lat pięćdziesiątych XX wieku), jak i osoby w wieku poprodukcyjnym („starzenie się” ludności starszej – tj. zwiększanie się udziału ludności powyżej 80 roku życia).

Wzrastający udział osób starszych w społeczeństwie danego obszaru prowadzi nie tylko do przemian w obrębie struktur demograficznych (płci, wieku), wpływa także na sytuację społeczną i ekonomiczną poprzez szereg negatywnych konsekwencji (zmniejszenie aktywności zawodowej, mniejsza wydajność pracy, konieczność restrukturyzacji opieki zdrowotnej i społecznej w celu zaspokojenia potrzeb ludności starszej) (Grzelak – Kostulska E., 2001, s.84).

W odniesieniu do Polski, pierwsze symptomy procesu starzenia się społeczeństwa zaobserwowano już w latach siedemdziesiątych XX wieku. Jednak proces ten zaczął nasilać się od drugiej połowy lat osiemdziesiątych XX wieku (Długosz Z., 2001, s. 93). O ile na obszarach wiejskich proces starzenia przejawiał się wzrostem udziału ludności powyżej 60 roku życia (starzenie się od wierzchołka piramidy), o tyle w miastach starzenie się społeczeństwa polegało na stopniowym obniżaniu się udziału dzieci i młodzieży w ogóle populacji (starzenie się od podstawy piramidy). Należy jednak stwierdzić, że w ostatnich

dekadach, „dynamika wzrostu udziału ludności starej i spadku udziału ludności młodej jest wyższa w miastach niż na wsi” (Kurek S., 2001, s. 104). Dlatego też zagrożenie starością demograficzną zwłaszcza w dużych miastach staje się coraz bardziej realne (Grzelak E., Hołowiecka B., Michniewicz H., 2006)

Niniejszy artykuł ma na celu ukazanie stanu zaawansowania procesu starzenia w Bydgoszczy od końca lat 80. XX wieku do pierwszej dekady XXI wieku oraz wskazanie w przestrzeni miasta rejonów występowania tzw. starości demograficznej.

Założono, że postępujące starzenie się mieszkańców Bydgoszczy prowadzi do przestrzennej polaryzacji poszczególnych grup wiekowych, zwłaszcza koncentracji ludności starszej, co prowadzi do zaburzenia struktury płci i wieku ludności (m.in. pogłębiającego procesu feminizacji), w populacjach poszczególnych jednostek urbanistycznych, wpływa także m.in. na przekształcenia w obrębie wielkości i charakteru gospodarstw domowych.

Założono również, że istnieje zależność pomiędzy rozmieszczeniem ludności różnych grup wiekowych, a wiekiem i stanem tkanki miejskiej. Innymi słowy można przyjąć, że ludność starsza zamieszkuje osiedla i jednostki urbanistyczne o starszej zabudowie – położone głównie w środkowej części miasta. Osoby w wieku produkcyjnym i przedprodukcyjnym natomiast, koncentrują się na osiedlach wybudowanych po 1970 roku (położonych wokół śródmieścia oraz pn wsch. i zach. od centrum). Założenie to wynika z przesłanek ustrojowych, bowiem gospodarka centralnie planowana znacznie ograniczała mobilność przestrzenną ludności. W związku z powyższym, osoby, które zasiedlały poszczególne osiedla mieszkaniowe od lat pięćdziesiątych XX wieku, „zestarzały się” wraz z tkanką mieszkaniową.

Weryfikacja niniejszych założeń była możliwa m.in. dzięki analizie dostępnych danych statystycznych dla miasta Bydgoszczy, pochodzących ze spisów powszechnych z 1988 i 2002 i 2011 roku, statystyk Eurostatu (Urban Audit) oraz danych udostępnionych przez Urząd Miasta Bydgoszczy.

Przemiany demograficzne w Bydgoszczy od II połowy XX wieku

Pod względem liczby mieszkańców, Bydgoszcz plasuje się w pierwszej dziesiątce największych miast Polski. Najszybszy wzrost ludnościowy miasto przeżywało od końca II wojny światowej, do drugiej połowy lat siedemdziesiątych XX wieku. W tym okresie liczba mieszkańców wzrosła trzykrotnie, ze 135 do 338 tys. W latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX wieku wzrost ten został zahamowany (od 1978 do 1999 przybyło zaledwie 50 tys. osób). Przełomem stał się rok 2000. Od tego momentu bowiem, liczba ludności Bydgoszczy systematycznie maleje (w 2000 roku Bydgoszcz zamieszkiwało 386 tys. mieszkańców, a w 2012 już niespełna 351,2 tys. osób).

Wahania liczby mieszkańców miały m.in. związek z przemianami w obrębie ruchu naturalnego obserwowanymi zwłaszcza w ostatnim dwudziestoleciu. O ile do połowy lat 80. tych XX wieku liczba urodzeń znacznie przewyższała liczbę zgonów, to od drugiej połowy wspomnianej dekady zanotowano wyraźny spadek liczby urodzeń. W 1985 roku współczynnik urodzeń wyniósł 16,4 ‰, w 1995 roku 9,6 ‰, w 2004 roku 8,3‰, a w 2007 3,5‰. W tym samym okresie wskaźnik zgonów utrzymywał się na stosunkowo wyrównanym poziomie oscylując pomiędzy 9,2 a 10,3‰.

W efekcie, przyrost naturalny przekraczający jeszcze w 1985 roku 6,0 ‰, zaczął dość szybko spadać. W 1995 roku osiągnął on wartość zerową, a od 2000 roku przyjmuje wartości ujemne (w 2004 roku wynosił -1,3‰, a w 2012 roku już -1,6‰).

Równie istotnym czynnikiem wpływającym na zmiany w obrębie liczebności populacji miasta, był obserwowany już od kilku lat odpływ ludności z terenu Bydgoszczy (rok 1999 był ostatnim, w którym zanotowano dodatnie saldo migracji 0,2‰).

Od 2000 roku odpływ ludności z terenu miasta nasilił się, o czym świadczyło pogłębiające się ujemne saldo migracji (zarówno wewnętrznych jak i zagranicznych) Należy przy tym zauważyć, że w strukturze płci migrantów nieco większy odsetek stanowili mężczyźni.

Powojenne przemiany w obrębie ruchu naturalnego, mobilność przestrzenna mieszkańców oraz transformacja ustrojowa zapoczątkowana w 1989 roku znacząco wpłynęły na współczesną strukturę płci i wieku Bydgoszczan oraz na przebieg takich procesów demograficznych, starzenie się populacji miejskiej.

Pomimo wysokiego udziału ludności w wieku produkcyjnym utrzymującego się już od II połowy XX wieku populacja Bydgoszczy charakteryzuje się stopniowym wzrostem liczby osób w wieku emerytalnym, przy stale spadającym udziale dzieci i młodzieży.

Do lat 60. XX wieku najmłodsze grupy wiekowe (do 18 roku życia) stanowiły ponad 1/3 mieszkańców miasta. W kolejnych dekadach - do końca XX wieku, odsetek ten utrzymywał się na poziomie 24 – 27 %. W ostatnich latach udział dzieci i młodzieży spadł poniżej 20%. Jednocześnie zaobserwowano wzrost udziału osób starszych, w ogóle populacji miasta (już w latach 70. XX wieku przekraczał on 10 %). W 2004 roku osoby w wieku poprodukcyjnym stanowiły 15%, a w 2007 ponad 16% mieszkańców miasta. W 2012 już jedna piąta bydgoszczan (20,8%) przekroczyła wiek poprodukcyjny.

Stan zaawansowania procesu starzenia się ludności Bydgoszczy w ujęciu przestrzennym

Notowany, ciągły wzrost liczby osób starszych w populacji Bydgoszczy nie przekładał się na równomierne zaawansowanie procesu starzenia się we wszystkich jednostkach urbanistycznych.

U schyłku lat osiemdziesiątych XX wieku (1988), ludność w wieku poprodukcyjnym koncentrowała się głównie w środkowej i zachodniej części miasta. Najwyższy stopień koncentracji tej grupy ludności obserwowany był na osiedlach położonych na północ od Śródmieścia: Bocianowie, Bielawach, Osiedlu Leśnym, Jachcicach, i Smukale oraz na Flisach i Biedaszkowie. Potwierdzeniem tego stanu rzeczy był wysoki udział osób pow. 60 roku życia w ogóle populacji wymienionych jednostek (przekraczający 20%, a w wypadku osiedla Leśnego i Biedaszkowa – 25%). Należy również dodać, że wśród osób starszych zamieszkujących te rejony miasta, wysoki odsetek stanowiły osoby po siedemdziesiątym roku życia (m.in. Flisy – 70,1%, Smukała 61,4%, Bocianowo 50,5%).

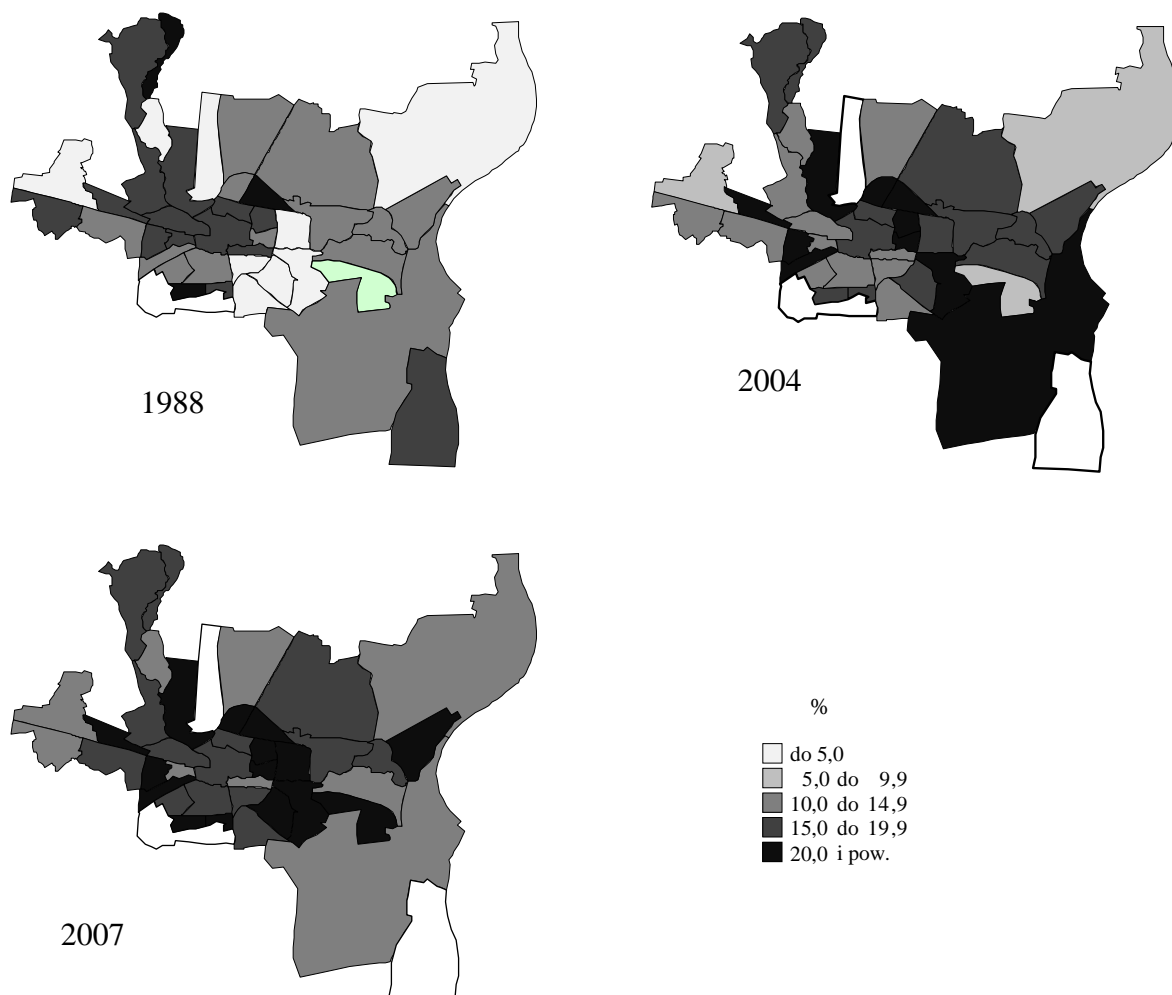
Odmienna sytuacja miała miejsce w populacjach 17 osiedli zlokalizowanych wokół strefy śródmiejskiej, głównie we wschodniej części miasta. Tam udział osób pow. 60 roku życia nie przekraczał średniej wynoszącej ówczesnie 14,1%.

Najniższe odsetki ludności starszej w ogóle mieszkańców zanotowano w Czersku Polskim 4,5%, Fordonie 5,9%, Wzgórzu Wolności 8,1%, Rynkowie 8,3%, na Osowej Górze 8,5%, Piaskach 8,6% i Glinkach 9,1%. Co więcej, w tej grupie przeważały osoby pomiędzy 60 a 70 rokiem życia.

Z początkiem XXI wieku udział osób starszych w ogóle populacji zwiększył się do około 16% (2002 rok – 15,8%,).

Wyniki badań wskazują, że w 2004 roku wśród ludności na stałe zameldowanej w Bydgoszczy, 16,5% stanowiły osoby w wieku poprodukcyjnym (odsetek ten wzrósł do 19,5 % w 2011 roku). Analizując lata 2004 i 2007 można zauważyć, że we wszystkich jednostkach urbanistycznych miasta, postępował proces starzenia się populacji. Nadal najniższy udział ludności starszej był widoczny wśród mieszkańców Fordonu (w 2004 -7,6%, 2007 – 10%), Osowej Góry (2004 - 8,4%, 2007- 10%) i Czerska Polskiego (2004 - 9,7%, 2007 -10%). Dane ukazują, że w ponad połowie analizowanych bydgoskich osiedli położonych głównie w strefie centralnej i na wschód od śródmieścia, liczba ludności w wieku poprodukcyjnym przekraczała 15%, a w 16% z nich, z końcem 2007 roku – 20%. Najwyższy

udział osób w wieku emerytalnym w obu analizowanych latach – 2004 i 2007 zanotowano wśród ludności czterech jednostek urbanistycznych: Bielaw (około 29%), Skrzetuska (około 30%), Osiedla Leśnego - 32,8% i Błonia - 34,2%. (Rys.1)



Rys.1. Rozmieszczenie ludności w wieku poprodukcyjnym w Bydgoszczy w latach 1988, 2004 i 2007

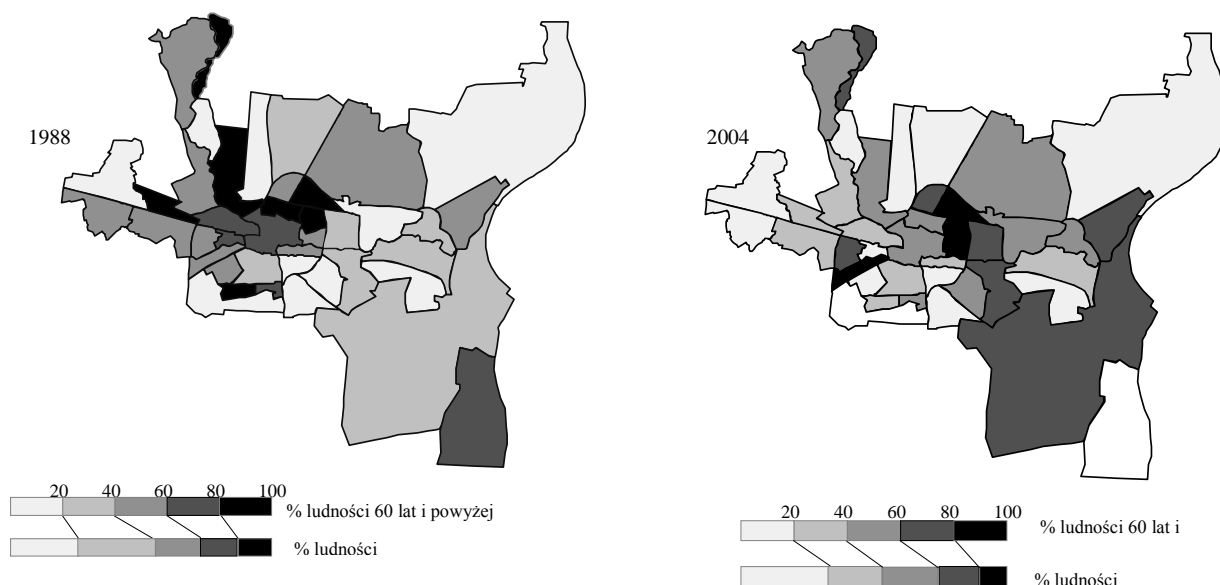
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze spisu powszechnego 1988 i danych Urzędu Miasta Bydgoszczy

Fig 1. Spatial distribution of the population in post-working age in Bydgoszcz in 1988, 2004 and 2007

Source: own calculations based on the City of Bydgoszcz statistics and Census of 1988

Mapa koncentracji ludności powyżej 60 roku życia (Rys.2) wykonana dla 2004 roku wskazuje, że skupiała się ona głównie w czterech jednostkach urbanistycznych (Osiedlu Leśnym, Skrzetusku i Bielawach na wschód od śródmieścia i na osiedlu Błonie).

Co więcej, w każdym z wymienionych obszarów, seniorzy powyżej siedemdziesiątego roku życia stanowili prawie jedną piątą populacji. W przypadku Osiedla Leśnego, udział osób powyżej 70 roku życia wynosił aż 73,4%. W przypadku Skrzetuska i Bielaw, odsetek ten wyniósł odpowiednio 61,2 i 63,7 %. Seniorzy zamieszkujący Błonie byli stosunkowo „młodzi” – tu odsetek osób, które ukończyły 70 lat, w ogóle ludności starszej nie przekraczał 50%.



Rys. 2. Stopień koncentracji ludności powyżej 60 roku życia na terenie miasta w 1988 i 2004 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników NSP 1988 i danych UM Bydgoszczy

Fig.2. The concentration of people above 60 years old in the city space in 1988 and 2004

Source: owns calculations based on the City statisticts and Census 1988

Znaczny stopień koncentracji ludności starszej był także widoczny w populacjach wschodniej części miasta, co wiązało się ze wzrostem liczby osób w wieku emerytalnym, wskutek starzenia się ludności w wieku produkcyjnym.

Do zmierzenia zaawansowania procesu starzenia się ludności, obok procentowego udziału ludności starszej, posłużyły autorce wskaźniki obciążeń zarówno demograficznych (wskaźnik A. Sauvy, wskaźnik obciążenia ludności w wieku 20-59 lat seniorami powyżej 60 roku życia), jak i ekonomicznych (obciążenia ludności w wieku produkcyjnym ludnością w wieku poprodukcyjnym i nieprodukcyjnym). Ich wartości mogą bowiem sygnalizować np. niedobór osób aktywnych zawodowo na rynku pracy, co w efekcie może prowadzić do problemów z wypracowaniem świadczeń socjalnych na rzecz osób w wieku emerytalnym.

Wartość wskaźnika obciążenia ludności młodej osobami starszymi mówi nam natomiast o tendencjach w rozwoju demograficznym badanej populacji.

Analiza wybranych wskaźników w skali całego miasta i jego jednostek urbanistycznych, jednoznacznie wykazała nasilający się proces starzenia populacji w wyniku wzrostu liczby ludności starszej oraz spadku udziału dzieci i młodzieży w ogólnej populacji.

Na podstawie rozkładu wartości wskaźników: Sauvy i obciążenia ludności w wieku przedprodukcyjnym osobami w wieku emerytalnym można stwierdzić, że ważnym czynnikiem warunkującym pogłębianie się procesu starzenia, w Bydgoszczy, była malejąca liczba dzieci i młodzieży w stosunku do liczby osób starszych (przy uwzględnieniu zmniejszającej się liczby urodzeń i przyrostu naturalnego). Należy przy tym zauważyć, że w 1988 roku wartości wskaźnika Sauvy, były co prawda nieco wyższe od wskaźnika obciążenia ludności w wieku produkcyjnym ludnością starszą, lecz generalnie skupiały się wokół środka układu. W 2004 roku natomiast zauważa się zdecydowanie większe obciążenie ludności do 19 roku życia (w porównaniu z ludnością w wieku 20-59 lat) osobami po „sześćdziesiątce”. Podobna sytuacja miała miejsce w przypadku analizy wskaźników obciążeń ekonomicznych. Również i tu liczba seniorów przypadająca na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym w obu analizowanych latach była znacznie wyższa.

W 1988 roku, w skali całego miasta, na każde 100 osób w wieku 20 – 59 lat przypadało 25,5 osoby po sześćdziesiątce. W przestrzeni wewnątrzmijskiej, wskaźnik ten był odmienny w różnych populacjach i wahał się od 5,9 osób (Czersko Polskie) do 50,4 osób (Biedaszkowo). Niższe od średniej wartości omawianego wskaźnika były charakterystyczne dla ludności zamieszkującej osiedla o charakterze przemysłowym oraz rozbudowujące się osiedla mieszkaniowe z tzw. „wielkiej płyty” jak Fordon, Wyżyny, Kapuściska, Wzgórze Wolności. Więcej osób starszych (średnio 30 – 49), przypadało na stu mieszkańców w wieku 20-59 lat w strefie śródmiejskiej oraz osiedlach ościennych.

W 2004 roku, omawiany wskaźnik był nadal dość wysoki w środkowej części miasta (powyżej średniej dla miasta wynoszącej 30,5 osób). Przy czym w populacjach trzech osiedli (Skrzetuska, Leśnego i Błonia) na 100 osób w wieku 20-59 lat przypadało dwukrotnie więcej osób starszych.

W wypadku Błonia, wartość wskaźnika przekroczyła natomiast 75 seniorów na 100 osób w wieku 20-59 lat, co wraz z wysokim udziałem ludności starszej (36,5% ogółu populacji) świadczyło o dużym zaawansowaniu procesu starzenia.

Analogiczny rozkład wartości w obydwu latach był obserwowany w przypadku wskaźnika obciążenia ludności w wieku produkcyjnym osobami, które przeszły już na emeryturę. W 1988 roku w środkowej części miasta na 100 osób aktywnych zawodowo przypadało średnio od 20 do 30 emerytów, przy czym w strefie ścisłego śródmieścia wielkość ta przekraczała 40. Natomiast w osiedlach „z wielkiej płyty” wskaźnik ten nie przekraczał 10 osób. W 2004 roku w centrum miasta wartość wskaźnika wahała się między 30 a 40, natomiast w kilku osiedlach (Smukała, Jachcice, Jary, Błonie Osiedle Leśne, Bielawy, Skrzetusko, Kapuściska i Brdyjście) na 100 osób w wieku 18-59(64) lata przypadało ponad 50 osób w wieku poprodukcyjnym.

Podsumowanie

Przemiany w strukturach i procesach demograficznych obserwowane na terenie Bydgoszczy były wynikiem wielu różnorodnych czynników. Rozwój ludnościowy miasta w II połowie XX wieku spowodowany był ogólną sytuacją polityczną i gospodarczą w Polsce. Chodzi tu głównie o szybki proces urbanizacji związany z industrializacją kraju. Wzmoczone migracje ze wsi do miast oraz korzystna struktura wiekowa migrantów miała wpływ na wysokie wskaźniki ruchu naturalnego, a w efekcie do rozwoju ludnościowego miast o charakterze przemysłowym (do tej grupy ośrodków zaliczała się m.in. Bydgoszcz).

Transformacja ustrojowa po 1989 roku, nasiliła proces modernizacji społeczeństwa polskiego, zwłaszcza populacji miejskich. W konsekwencji, zmniejszeniu uległ m.in. przyrost naturalny, zwiększyła się mobilność mieszkańców oraz nastąpiły przemiany w obrębie stylu życia i modelu rodziny. Wszystkie wymienione zjawiska doprowadziły do negatywnych przeobrażeń w strukturach ludnościowych zwłaszcza do postępującego starzenia się mieszkańców miast.

Podjęta analiza populacji Bydgoszczy pod względem przestrzennego rozmieszczenia ludności starszej wykazała zróżnicowanie natężenia procesu starzenia się ludności. Przestrzenny rozkład wskaźników opisujących relacje pomiędzy poszczególnymi grupami wieku, potwierdził przyjęte założenie mówiące o istnieniu „starych” i „młodych” obszarów miasta.

Obszary „stare” pod względem demograficznym obejmowały głównie osiedla powstałe w latach 50. i 60. XX wieku tj. Leśne, Błonie, Bielawy, Kapuściska. Zarówno pod koniec lat osiemdziesiątych XX wieku, jak i z początkiem wieku XXI w populacjach wyżej wymienionych jednostek urbanistycznych dostrzegalna była znaczna koncentracja ludności starszej. Była to m.in. konsekwencja niskiej mobilności przestrzennej mieszkańców związanej z niemożnością swobodnego wyboru miejsca zamieszkania (okres do 1989 roku). Ograniczenie tej mobilności uniemożliwiało stopniowe „odmładzanie” tychże jednostek

poprzez napływ ludności w wieku prokreacyjnym (m.in. rodzin z dziećmi). Otrzymując mieszkania z tzw. przydziału, ludność młoda kierowana była do nowo powstających osiedli mieszkaniowych.

Możliwość wyboru miejsca zamieszkania wynikająca z wprowadzenia zasad gospodarki rynkowej po 1989 roku miała znaczący wpływ na przestrzenne zróżnicowanie ludności pod względem wieku. Ludzie młodzi chętniej wybierali tereny peryferyjnych osiedli powstających od lat osiemdziesiątych XX wieku, a rozbudowywanych przez dwie kolejne dekady (Fordon, Osowa Góra, Piaski), jak również nowe przestrzenie mieszkaniowe w takich osiedlach, jak np. Górzyskowo.

Jedną z konsekwencji procesu starzenia się ludności to zaburzenie struktury płci omawianej populacji. Już od połowy lat siedemdziesiątych XX wieku wskaźnik feminizacji dla miasta Bydgoszczy przekracza wartość 110. W 2002 roku na 100 mężczyzn przypadało już 113 kobiet (w 2009 roku była to wartość 113,9), a od 2010 roku utrzymuje się na poziomie 112,5. W przestrzeni miasta, obszary koncentrujące ludność powyżej 60 roku życia (m.in. Śródmieście, Bocianowo, Osiedle Leśne, Błonie) były równocześnie najbardziej sfeminizowane. Zaburzenia w strukturze płci ludności je zamieszkującej wynikały m.in. z różnic w długości trwania życia kobiet i mężczyzn oraz podwyższonej umieralności wśród mężczyzn w starszych grupach wiekowych. Wspomniane osiedla były również specyficzne pod względem struktury gospodarstw domowych (przewaga osób samotnych, wysoki udział gospodarstw domowych prowadzonych przez emerytów).

Literatura:

Długosz Z., Kurek S., 2005, Starzenie się ludności w Polsce na tle regionów Unii Europejskiej, [w:] KONSPEKT nr 4/2005 (24);

Długosz Z., 2001, Stan i tendencje procesu starzenia się ludności miast polskich w świetle wybranych mierników, [w:] red. Słodczyk J., Demograficzne i społeczne aspekty rozwoju miast, Uniwersytet Opolski, ss.93- 101)

Grzelak–Kostulska E., 2001, *Przemiany w strukturach i procesach demograficznych na obszarze woj. kujawsko – pomorskiego*, Wydawnictwo UMK, Toruń;

Grzelak-Kostulska E., Hołowiecka B., Michniewicz H., 2006, La singularite demographique et geographique du vieillissement de la population en Pologne, [w:] Dumont G.-F. (red.) Les territoires face au vieillissement en Europe. Geographie-Politique-Prospective, Ellipses Edition Marketing S.A, Paris, s. 382-391

Holzer J.Z., 1999, *Demografia*, PWE, Warszawa;

Kurek S., 2001, Proces starzenia się ludności w powiatach miejskich na tle pozostałych jednostek osadniczych”, [w:] red. Słodczyk J., Demograficzne i społeczne aspekty rozwoju miast, Uniwersytet Opolski, Opole, ss.103-115;

Kurkiewicz J., 1992, *Podstawowe metody analizy demograficznej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa

Abstract

Political transformation in Poland after 1989 encouraged the modernisation process of the Polish society. In the consequence the negative tendencies occurred in the demographic structures and processes: among others, in cities the ageing process of inhabitants became more visible. The incidence of the ageing process varies in the city space. It leads to create the demographically „old” areas with visible strong feminisation process and special socio-economic structure.

Keywords: ageing process, Bydgoszcz, demographic process